

Kielestä kiinni?

**Työperusteisten maahanmuuttajien kieli- ja
kulttuurikoulutusmahdollisuudet Etelä-Pohjanmaalla**

Selvityshankkeen raportti

Henna Jousmäki

Julkaisija Etelä-Pohjanmaan korkeakouluyhdistys

Seinäjoki 2020

ISBN 978-951-96750-7-7

Kannen kuva: Seinäjoen kaupunki

Kielestä kiinni? Työperusteisten maahanmuuttajien kieli- ja kulttuurikoulutusmahdollisuudet Etelä-Pohjanmaalla

Tiivistelmä

Toteutusaika: 1.9.2019-31.1.2020

Toteuttaja: Henna Jousmäki, Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta, Alueellisen kehittämisen tutkimusryhmä, Seinäjoen yliopistokeskus

Rahoittaja: Seinäjoen kaupunki

Hankkeessa selvitettiin työn vuoksi maahan tulleiden koulutusmahdollisuuksia suomen kielen ja kulttuurin suhteen Etelä-Pohjanmaan maakunnassa. Suomen kielen taito ja paikalliseen kieli- ja kulttuurimaisemaan imeytyminen on tärkeää muualta muuttaneille osallisuuden kokemuksen syntymiseksi. Tämä puolestaan edesauttaa työn takia maahan muuttaneiden pysyvämpää kiinnittymistä alueelle. (Ronkainen ja Suni 2020.) Asia on Etelä-Pohjanmaalle, kuten koko Suomellekin, tärkeä ja ajankohtainen osaajavajeen kiihtyessä ja väestön määrän laskiessa (esim. Etelä-Pohjanmaan liitto 2019, 31-32; Koponen 2019; Maahanmuutto-osasto 2019, 9).

- Etelä-Pohjanmaan osaavan väestön katoa yritetään paikata työperusteisella maahanmuutolla
- Työpaikka ja kielitaito avaimia yhteiskunnalliseen osallisuuteen
- Kansalaisopistojen suomen kielen ja kulttuurin kurssit tärkeitä työssäkäyville vieraskielisille sisällön, ajankohdan ja joustavan toteutuksen takia
- Etelä-Pohjanmaan kansalaisopistot yhteistyöhön keskenään ja/tai paikallisten korkeakoulutoimijoiden kanssa kurssitarjonnan monipuolistamiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi
- Kielikoulutus ja kielellinen vuorovaikutus keskeistä työ- ja elinkeinoelämän kehittämiseksi

Sisällysluettelo

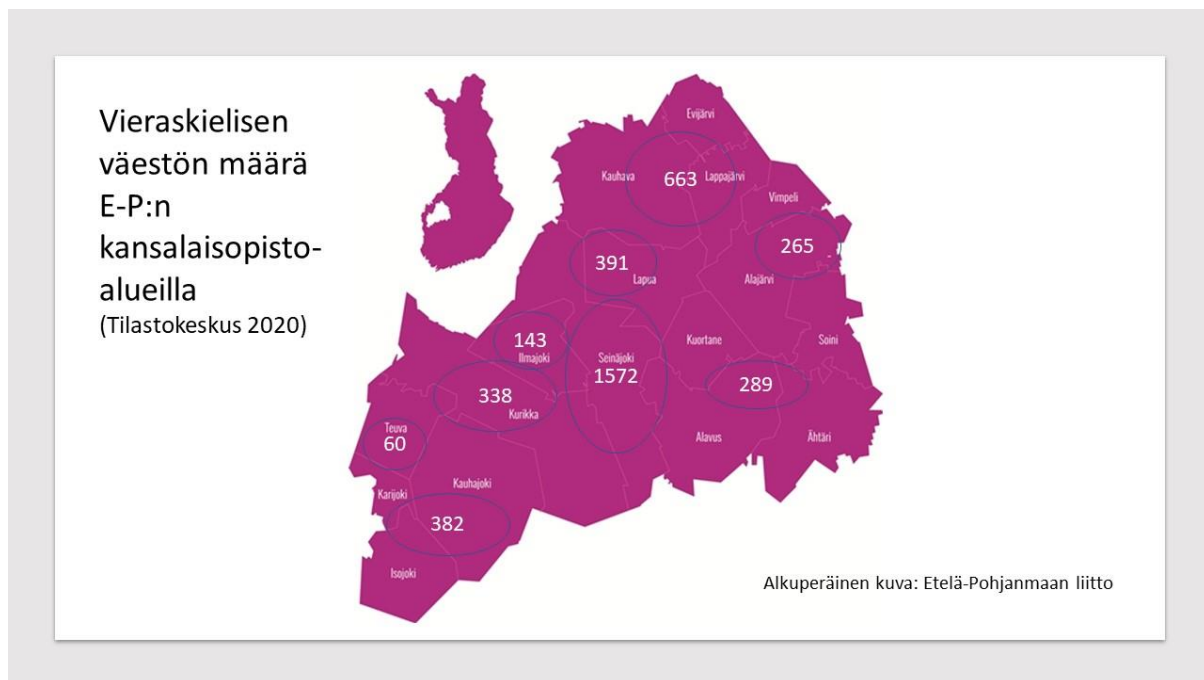
Tiivistelmä	3
Taustaa	5
Suomen kielen ja kulttuurin opintotarjonta Etelä-Pohjanmaan kansalaisopistoissa	6
Kysynnän ja tarjonnan suhde kansalaisopistojen kielikoulutuksessa	9
Työ, kotoutuminen ja kielikoulutus	10
Lopuksi	11
Lähteet	12

Taustaa

Ulkomaisen työvoiman alueellinen tilannekuva muodostuu Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) tilastoista ja katsauksista (esim. SVT 2019) sekä yksittäisten tapaustutkimusten tarjoamista näköaloista (esim. Saartenoja ym. 2006, Suutari ym. 2016, Uusitalo 2015). Aiheen kasvava tärkeys on näkynyt tuoreeltaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiohankkeistettuina täsmätoimina (esim. Globaalit osaajat 2019, Menestystä yrittäjille maahanmuuttajien työllistämiseen 2018, Muuttoliike kuntien elinvoiman moottorina 2019, Kansainvälisyyden hyödyntäminen ulkomaisen työvoiman saatavuudessa 2019, Työmaa 2018) sekä hallinnollisesti esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan liiton kansainvälistymisen toimintaohjelman päivityksessä (Etelä-Pohjanmaan liitto 2019) sekä Etelä-Pohjanmaan ELY:n alueellisessa työlupalinjauksessa syksyltä 2018, joka nopeutti oleskelulupien myöntämistä vaikeasti täytettävien tehtävien työntekijöille maa- ja metsätaloudessa, ohjelmisto- ja sovelluskehityksessä, teknologiateollisuudessa sekä terveydenhuollossa (ELY 2018). Tämä hanke täydentää tilannekuvaa kotoutumista edistävien kouluttautumismahdollisuuksien kannalta selvittäen, kuinka vieraskielisen työvoiman kieli- ja kulttuurikoulutustarpeet on huomioitu Etelä-Pohjanmaalla erityisesti kansalaisopistojen taholta. Kansalaisopistot ovat erityisen relevantteja toimijoita työssäkäyvän väestön kannalta, sillä ne tarjoavat opetusta usein ilta-aikaan, ilman pääsyvaatimuksia ja suhteellisen edulliseen hintaan.

Tilastokeskuksen tilastoissa maahanmuuttajat eritellään ulkomaan kansalaisiksi, ulkomailla syntyneiksi, vieraskielisiksi ja ulkomaalaistaustaisiksi (esim. Tilastokeskus 2017). Ei ole yksiselitteistä päättää, mikä näistä neljästä on relevantein kategoria tämän selvityksen kannalta, jossa kiinnostus on yhtäältä työperäisissä maahanmuuttajissa ja toisaalta suomen kielen opiskelijoissa. *Työperäisten maahanmuuttajien* kiinnisaaminen tilastollisin keinoin on epäluotettavaa, sillä niin sanottuja siirtotyöläisiä eli tilapäisesti tai kausiluonteisesti maahan tulevia ulkomaan kansalaisia ei tilastoida maahanmuuttajiksi (Väestöliitto 2019). (Heidän määrästään saadaan vain valtakunnallista osviittaa Maahanmuuttoviraston myöntämien työntekijän oleskelulupien ja kausityölupien määrän perusteella.) Työssäkäyvät ulkomaan kansalaiset, jotka hakevat toista työtä TE-toimiston kautta, puolestaan voidaan tilastoida: ELY:n mukaan tällaisia henkilöitä oli Etelä-Pohjanmaalla 169 kappaletta lokakuussa 2019 (SVT 2019). Kaikki väestöön lasketut *ulkomaan kansalaiset* ja *ulkomailla syntyneet* eivät kuitenkaan ole maassa nimenomaan työn takia, eikä ole sanottua, etteivätkö tällaiset henkilöt jo puhuisi suomea. *Ulkomaalaistaustaisen* molemmat vanhemmat (tai ainoa tiedossa oleva vanhempi) ovat syntyneet ulkomailla, mutta siitäkään ei välttämättä seuraa, että ulkomaalaistaustainen itse olisi suomen kielen opintojen tarpeessa, saati että hänen maassaolonsa liittyisi työntekoon. Lopuksi *vieraskielisyys* kuvaa niitä henkilöitä väestössä, joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Toisin sanoen vieraskielinen ei terminä kerro henkilön kansalaisuudesta mitään; lisäksi on huomattava, että kaikki vieraskieliset eivät ole työmarkkinoilla, eivätkä vapaan sivistystyön kohderyhmää (lisää ns. vs-toiminnasta jäljempänä).

Koska tässä selvityksessä analysoiduille suomen kielen kurseille osallistuvien oletetaan olevan omasta tai vanhempien syntyperästä tai kansallisuudesta riippumatta vieraskielisiä, on vieraskielisyys valittu keskeiseksi muuttujaksi raportissa. Kuva 1 esittää vieraskielisen väestön lukumäärän Etelä-Pohjanmaan kansalaisopistojen toiminta-alueilla vuonna 2018.

Kuva 1. Vieraskielisen väestön määrä eteläpohjalaisten kansalaisopistojen toiminta-alueilla vuonna 2018. Lähde: Tilastokeskus 2020. Alkuperäinen kuva: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Vieraskielisten lukumäärä on Etelä-Pohjanmaalla suurin maakuntakeskus Seinäjoen kansalaisopiston alueella, Kauhavan, Evijärven ja Lappajärven yhteisen Järvilakeuden kansalaisopiston seurattessa toisena. Kolmantena kartasta erottuvat Kauhajoen (kattaen myös Isojoen ja Karijoen), Kurikan ja Lapuan kansalaisopistoalueet. Vähiten vieraskielisiä asuu maakunnan itäisissä kunnissa. Kuvan perusteella voidaan sanoa, että suomen kielen opintojen tarjoaminen kansalaisopistoissa on todennäköisesti perusteltua ja relevanttia asukkaiden kannalta koko maakunnan alueella, vaikka kaikkien vieraskielisten ei oletusarvoisesti odotettaisi olevan kansalaisopiston opetuksen tarpeessa.

Suomen kielen ja kulttuurin opintotarjonta Etelä-Pohjanmaan kansalaisopistoissa

Etelä-Pohjanmaalla toimii 17 kunnassa yhteensä yhdeksän kansalaisopistoa; viisi kuntakohtaista ja neljä kuntarajat ylittävää (ks. Kuva 1). Selvityksessä kartoitettiin yleistilanne näissä opistoissa tarjolla olevista suomen kielen ja kulttuurin kurseista opistojen sähköisten opinto-ohjelmien avulla, jotka löytyivät kunkin opiston omien verkkosivujen kautta, jotka puolestaan paikannettiin valtakunnallisen *kansalaisopistot.fi* -verkkosivuston kautta. Tämän jälkeen kontaktoitiin opistojen suunnittelijaopettajat (joissain tapauksissa suoraan rehtorit) ja heidän kauttaan osa tuntiopettajista syvemmän ja kurssien toteutumista koskevan ajantasaisen tiedon saamiseksi.

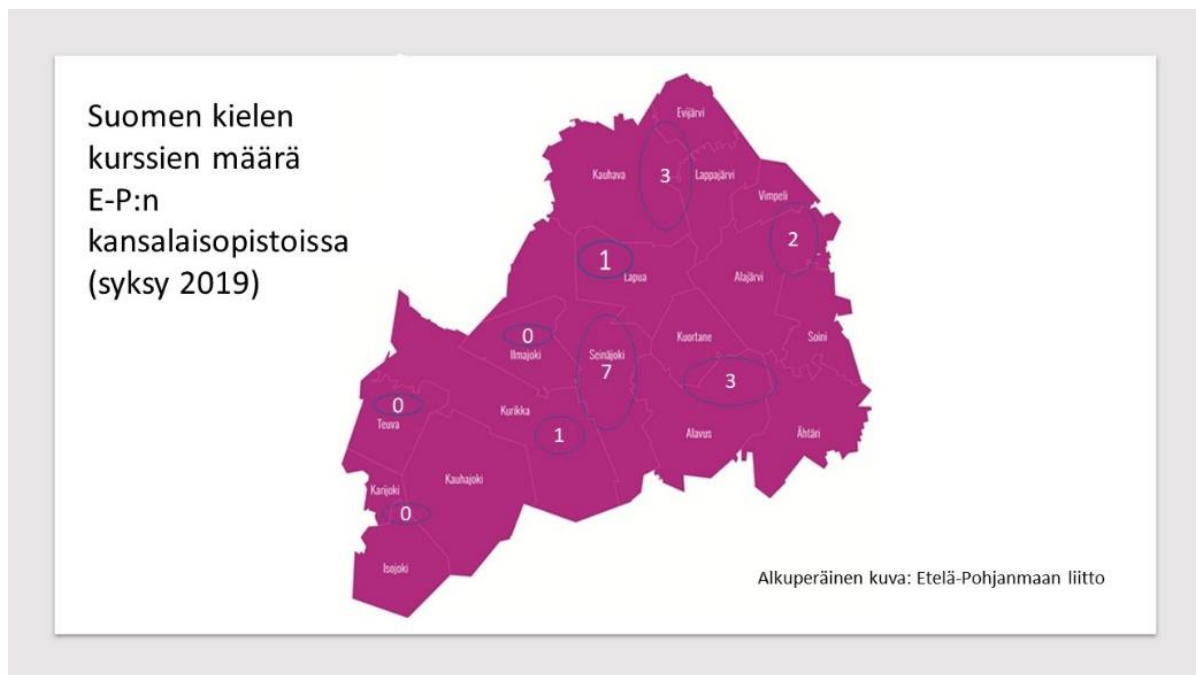
Kieliopinnot ovat kuuluneet vapaan sivistystyön kenttään kuuluvien kansalaisopistojen tarjontaan jo pitkään, ja suomi vieraana kielenä on tullut vähitellen perinteisten englannin, saksan, ranskan ja espanjan sekä harvinaisempien kiinan, arabian ja japanin rinnalle. Nykyään kielet muodostavat noin viidesosan suomalaisten opistojen kaikesta tarjonnasta, suurempien aineryhmien ollessa kädentaidot ja musiikki. Täten suosiossa taakse jäävät liikunta, kuvataide sekä teatteri ja tanssi. Erilaiset kieliiin ja

kulttuureihin liittyvät kurssit toteuttavat osaltaan vapaan sivistystyön lain mukaisia tavoitteita edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Kansalaisopistotoiminta edistää yhteiskunnallista eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta elinikäisen (jatkuvan) oppimisen hengessä. (Kansalaisopistot pähkinänkuoressa 2020.) Käytännössä kunkin opiston toiminta muotoutuu omannäköiseksi käytettävissä olevien taloudellisten ja henkilöresurssien sekä kysynnän mukaan.

Tarkastelun alla olleella lukukaudella, syksyllä 2019, Etelä-Pohjanmaan maakunnan kansalaisopistojen suomen kielen ja kulttuurin opintotarjonta oli haastateltujen mukaan pitkälti vakiintunutta ja samankaltaista aiempiin lukukausiin ja -vuosiin verrattuna. Samoin opettajakunta koostui näiden kurssien osalta pääosin jo aiemmin opistoissa työskennelleistä tuntiopettajista. Useat opistot kuitenkin totesivat, että opettajareserviä saisi olla enemmänkin eri syistä johtuvien työstä poissaolojen vuoksi. Taulukko 1 kuvailee tarjontaa tarkemmin; kuva 2 esittää opistojen kurssimäärän.

Opisto	Suomen kielen kurssit ja sijainti (syksy 2019)	Toteutustapa (jos ei muuta mainittu, yhden tapaamisen kesto 2x45min)
Järvilakeuden kansalaisopisto	Finnish for beginners (alkeet), Evijärvi Finnish for beginners (alkeet), Kauhava Language Café, Ylihärmä	päiväaikaan ilta-aikaan
Järvi-Pohjanmaan kansalaisopisto	alkeet, Alajärvi jatko, Alajärvi	ilta-aikaan "
Kurikan kansalaisopisto	jatko, Kurikka	ilta-aikaan
Lapuan kansalaisopisto	alkeet, Lapua	ilta-aikaan
Lakeudenportin kansalaisopisto	suomi 1, Alavus suomi 2, Alavus suomi 3, Alavus	ilta-aikaan " "
Seinäjoen kansalaisopisto	suomi 1, Seinäjoki suomi 2, Seinäjoki suomi 3, Seinäjoki suomi 4, Seinäjoki suomea toiminnallisesti, Seinäjoki suomea verkossa suomea verkossa, Seinäjoki	kahtena arki-iltana " ilta-aikaan á 3 x 45min pe-iltaisin ja la-päivisin arkiaamuisin aikaan ja paikkaan sitomaton ilta-aikaan
Ilmajoen, Kauhajoen ja Teuvan kansalaisopistot	ei tarjontaa	

Taulukko 1. Suomen kielen kurssit Etelä-Pohjanmaan kansalaisopistoissa syksyllä 2019.

Kuva 2. Suomen kielen kurssien määrä E-P:n kansalaisopistoissa (syksy 2019). Alkuperäinen kuva: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Kuvasta 2 selviää, että kansalaisopistojen suomen kielen ja kulttuurin opetustarjonta on Etelä-Pohjanmaalla keskittynyt vieraskielisten lukumäärän tavoin Seinäjoelle, jossa oli syksyllä 2019 käynnissä seitsemän kurssia. Kurssimääräisesti toiseksi runsain tarjonta oli maakunnan pohjoisosassa, Järvilakeuden kansalaisopistossa. Näistä yksi ei ollut varsinainen kurssi, vaan Opetushallituksen erillisrahoittama kielikahvila; lisäksi Järvilakeuden kansalaisopistossa alkoi Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen Uusi maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus (UMAKO), joka ei kuitenkaan ole relevantti työssäkäyvien maahanmuuttajien kannalta eikä sitä siksi lasketa mukaan tähän selvitykseen. Maakunnan läntisellä puolella sen sijaan kansalaisopistot eivät tarjonneet juuri lainkaan suomen kielen ja kulttuurin opetusta, vaikka vieraskielisten lukumäärä on siellä korkeampi kuin maakunnan itäosissa. Kuntatasolla esimerkiksi Kauhajoki, Kurikka ja Lapua erottuvat vieraskielisten määrässä (jokaisessa yli 300 henkilöä); silti niiden kansalaisopistoissa on parhaillaankin tarjolla vain yksi suomen kielen ja kulttuurin kurssi. Kauhajoella ja Lapualla on kuitenkin suomen opetusta tarjolla muissa oppilaitoksissa (ks. kysyntää ja tarjontaa käsittelevä luku jäljempänä).

Kurssimäärien lisäksi on kiintoisaa tarkastella eri kansalaisopistojen tarjoamien kursseja laadullisesti, sisällön, tason, sekä järjestämispaikan ja -ajan mukaan. Ei ole yllättävää, että vieraskielisen väestön ja eri kurssien määrää vertailtaessa korkeimmalle noussut Seinäjoen kansalaisopisto näyttäytyy monipuolisimpana toimijana myös näistä näkökulmista. Seinäjoen kurssitarjonnassa ovat kurssit Suomi 1, 2, 3 ja 4, jotka kaikki järjestetään ilta-aikaan (Suomi 4 perjantai-iltaisina ja lauantai-päivisin). Lisäksi tarjolla on päiväryhmä kurssilla Suomea toiminnallisesti sekä verkkovälitteisesti monioppilaitosyhteistyössä toteutettu ajasta ja paikasta riippumaton Suomea verkossa; jälkimmäisen toinen suoritustapa on osallistua verkko-opetukseen opiston atk-tiloissa tiistai-iltaisina.

Yllättävän monipuolisena toimijana selvityksessä näyttäytyy Lakeudenportin kansalaisopisto, joka kattaa Alavuden, Kuortaneen ja Ähtärin kuntien toiminta-alueet. Alueen vieraskielisen väestön lukumäärään (289 henkilöä) ja muiden opistojen tarjontaan peilattuna kurssien lukumäärä – kolme – on yllättävän suuri. Opiston mukaan syy kolmeen eri kurssiin ei olekaan opiskelijoiden poikkeuksellisen

suuri lukumäärä, vaan heidän eriävät taitotasonsa. Esimerkiksi Suomi 3 -kurssi, jolla peruskielitaidon syventämisen lisäksi tutustutaan Suomen historiaan, kulttuuriin ja yhteiskuntaan, vaatii opiskelijoilta hyviä akateemisia taitoja.

Kysynnän ja tarjonnan suhde kansalaisopistojen kielikoulutuksessa

Suomen kielen ja kulttuurien kurssien määrä vieraskielisen väestön kokoon suhteutettuna herättää kysymyksiä niin opiskelijan, opettajan, kuin opetuksen järjestäjän näkökulmasta. Onko kurssi minulle sopiva? Kuinka järjestän arkeni, että pystyn osallistumaan kurssitapaamisiin? Millaista on opettaa kurssilla, joka on ainoa laatuaan opistossa ja jonka opiskelijat tulevat hyvin heterogeenisista taustoista? Mitä kaikkea on huomioitava kurssisuunnittelussa esimerkiksi ajan, paikan ja kurssisisällön suhteen, kun palvellaan opiskelijoita kolmen kunnan alueella? Minkä kokoiselle ryhmälle opetusta kannattaa järjestää?

Koulutuksen järjestäjät toimivat selvityksen mukaan joustavasti suomen kielen kurssien suhteen. Muun muassa kurssien alkamisajankohtaa, mikä on tyyppillisesti syyskuun alussa, on opiskelijoiden toiveista johtuen saatettu myöhentää kesän kausitöissä toimineiden matkustaessa kotimaihinsa alkusyksystä.

Kansalaisopistoissa on normaalia, että kaikki tarjolla olevat kurssit eivät käynnisty vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Selvityksen mukaan suomen kielen kurssien kohdalla näin ei yleensä käy, vaan osallistujia riittää ainakin alkeiskursseille. Tarkastelujaksolta voi kuitenkin nostaa kaksi perumistapausta, jotka kenties kertovat jotain yleisempää.

Ensimmäinen liittyy Seinäjoen kansalaisopistoon, jossa ei tullut yhtään ilmoittautumista Suomi tutuksi käsillä tehden -kurssille. Perjantaiamuille (klo 10-12:15) suunniteltu kurssi oli suunnattu ”verkastahtisesti eteneville maahanmuuttajanaisille”, ja osallistujat olisivat saaneet ottaa mahdolliset lapsensa mukaan kurssille. Asiaa tutkittaessa kävi ilmi, että kyseessä ei ollut ensimmäinen kerta, kun tämänkaltaiselle kohderyhmälle suunnattu kurssi joudutaan perumaan. Työelämän ulkopuolella olevien maahanmuuttajanaisten tavoittaminen ja aktivointi näyttäytyy alueella haastavana, ja suuremmissa kaupungeissa asiaa onkin lähdetty kehittämään erilaisten hankkeiden avulla (esim. Äidit mukana 2017-2020 Vantaalla). Ensimmäinen askel olisi saada tieto kursseista kulkemaan paikallisesti mahdollisimman montaa kanavaa pitkin kohdejoukon tavoittamiseksi.

Toinen tapaus on Kurikan kansalaisopistosta (kattaen laajan alueen Kurikan, Jalasjärven ja entisen Jurvan kunnissa), jossa ensimmäistä kertaa noin kymmeneen vuoteen suomen kielen alkeisryhmä ei käynnistynyt. Kysynnän vähyys saattaa johtua heikosta markkinoinnista, kohdejoukon vaikeasta tavoitettavuudesta, vaikeuksista sovittaa yhteen työ, muu elämä ja opiskelu (ks. Bergbom ja Giorgiani 2007, 79), tai siitä, että alueella olevien suomea toisena tai vieraana kielenä puhuvien taidot ovat jo ohittaneet alkeistason. Kurikan kansalaisopiston mukaan muutamia kyselyitä on tullut suomen intensiivikursseista (tunteja useampana päivänä viikon aikana) sekä kursseista edistyneille suomen oppijoille – ei kuitenkaan niin monia, että jatkotasosta seuraavan tason ryhmää olisi pystytty muodostamaan. Koska vapaan sivistystyön kielikurssit eivät ole suoraan vertailukelpoisia muodollisen suomi toisena kielenä (S2) -opetuksen kanssa, varmaa johtopäätöstä vapaan sivistystyön kursseilla saavutettavasta kielitaidon tasosta ei voi vetää. Varmaa on kuitenkin se, että opiskellessa taidot karttavat, ja ennen pitkää jatkokurssien kävijätkin kaipaavat uusia haasteita. Toistaiseksi tarjontaa

edistyneille suomen oppijoille ei maakunnassa ole (Sunin (2020) mukaan tilanne on Suomessa ylipäätään samansuuntainen).

Lopuksi on tärkeää kuitenkin huomata, että taulukko 1 ei kerro koko totuutta kaikesta Etelä-Pohjanmaalla saatavilla olevasta suomen kielen ja kulttuurin koulutuksesta. Kansalaisopistojen lisäksi opetusta järjestävät ainakin kansanopistot, ammatilliset oppilaitokset, TE-palvelut, sekä mahdollisesti yritykset.

Maakunnassa toimivia kansanopistoja ovat Etelä-Pohjanmaan opisto (Ilmajoki), Kauhajoen evankelinen opisto (Kauhajoki) ja Seurakuntaopisto (Lapuan kampus). Niiden tarjoama opetus on päätoimista opiskelua; kahdella ensimmäisellä on lisäksi tarjolla perusopetusta aikuisille maahanmuuttajille. Ammatillisista oppilaitoksista Seinäjoen ammattikorkeakoulu ja Sedu järjestävät erityisesti tutkinto-opiskelijoille suunnattuja ammatillisen suomen kielen kursseja. Nämä opinnot sopivat kuitenkin käytännössä huonosti päätoimisesti työssäkäyville, toisin kuin kansalaisopistojen usein ilta-aikaan sijoittuvat tai verkossa suoritettavat kurssit.

TE-toimisto puolestaan järjestää yhteistyössä oppilaitosten kanssa maahanmuuttaja-asiakkailleen kielikoulutusta osana työllistymisen edistämiseen tähtäävää kotoutumiskoulutusta. Lisäksi TE-toimiston EURES (European Employment Services) -palvelut tarjoavat Työvoiman liikkuvuus Euroopassa (ESR) -hankkeessa maksullista kielikoulutusta ja muita tukipalveluja kansainvälisille työyhteisöille ympäri Suomea. Etelä-Pohjanmaalla Työpaikkasuomi -koulutus ja Kansainvälinen työyhteisö -valmennus eivät ole kuitenkaan herättäneet yritysten kiinnostusta (henk. koht. tiedonvaihto). Tämä on yllättävää, sillä Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY 2019) teettämän kyselyn mukaan 70 prosenttia työnantajista olisi valmis rekrytoimaan ulkomaista työvoimaa.

Työ, kotoutuminen ja kielikoulutus

Kansalaisopistojen tarjoaman suomen kielen ja kulttuurin opetuksen tarjonnan tarkastelu ei kerro tyhjentävästi vastausta hankkeen otsikon mukaiseen aiheeseen. Lähtökohtaisesti otsikon mukainen terminologinen rajaus työperäisiin maahanmuuttajiin osoittautui ongelmalliseksi tilastointivaikeuksista johtuen. Termistä kiinnipitäminen olisi tarkoittanut tarkasteltavan aineiston ja menetelmän muuttamista kansalaisopistojen opinto-ohjelmista ja syventävistä haastatteluista ulkomaista työvoimaa käyttävien yritysten haastatteluihin, ja koska yritys näkökulma on huomioitu ja tuodaan esiin muissa hankkeissa (ks. tämän raportin taustaluku), keskityttiin tässä selvityksessä nimenomaan kielikoulutuksen tarjoajiin. Keskittyminen nimenomaan kansalaisopistojen tarjonnan tarkastelemiseen on perusteltua, koska oppilaitoksista usein vain niiden tarjonta on merkittävää ja/tai saavutettavaa työn takia maahan muuttaville vieraskielisille.

Eteläpohjalaisen suomen kielen opintotarjonnan selvittäminen teki selväksi sen, että tarjontaa on, mutta ei riittävästi. Hankkeen aikana tavatut asiantuntijat elinkeino- ja koulutusorganisaatioista tunnistivat ongelman: maakunnan (työikäisen) väestön määrä kasvaisi paremman kotoutumisen myötä, ja kotoutumisessa paikallisen kielen oppiminen on avainasemassa. Selvitystä tehdessä kävi selväksi, että eri tahoilla on kuitenkin eri näkemykset siitä, kenen vastuulla kielikoulutuksen järjestäminen on, kuntien, yritysten, vai jonkun muun (ks. myös A-talk 2019). Koska väestön väheneminen on ytimeltään kuntien haaste, kunnalliset sivistys- ja koulutuspalvelut, kuten

kansalaisopistot, ovat avainasemassa haasteen ratkaisemisessa vieraskielisen väestön kotoutumisen edistäjinä.

Virallisen kielen, eli Etelä-Pohjanmaalla yleisimmin suomen, osaamista arvostetaan, ja se avaa pääsyn yhteiskunnalliseen toimijuuteen. Opiskelemalla oppii kirjakieltä; työssä käydessä oppii ammattikieltä. Eri syistä maahan muuttavat tarvitsevat näitä molempia monipuolisen kielitaidon kartuttamiseksi, ja siksi kansalaisopistoilla on tärkeä tehtävä. Myös työnantajilla, esihenkilöillä, ja koko työyhteisöllä on tämän lisäksi ratkaiseva rooli, sillä kielipolitiikkaa tehdään paitsi virallisen päätöksenteon kautta, myös työpaikan arjessa kielikäytänteitä muovaamalla (Virtanen ja Raitaniemi 2019). Työpaikan arkea tutkiessaan Bergbom ja Giorgiani (2007) tekivät merkittävän havainnon Suomessa työskentelevien maahanmuuttajien halusta opiskella suomea; kuitenkin yksikään heidän tutkimukseensa osallistuneista työnantajista ei kielikoulutusta työntekijöilleen järjestänyt. Tällaisessa tilanteessa pätee erityisen hyvin Ronkaisen ja Sunin (2020, 87) väite siitä, että ”keskeiseksi kielitaidon kehittymisen kannalta nousee nimenomaan mahdollisuus suomenkieliseen vuorovaikutukseen työtovereiden kanssa”. Toisaalta myös organisaatio voi kantaa vastuun; esimerkki kielikoulutuspoliittisesti myönteisestä työnantajasta on närpiöläinen perävaunu- ja päällirakennevalmistaja Oy Närko Ab, joka aktiivisen ulkomailta rekrytointinsa alkuvuosina 1990-luvun loppupuolella ohjasi kaikki ulkomaiset työntekijänsä kielikoulutukseen, joka toteutettiin työpaikalla työajalla (1,5h/vko). Tämä yrityksen valitsema strategia liittyy laajemmin niin sanottuun Närpiön malliin (Mattila ja Björklund 2013, 37), jossa kielitaito ja työpaikka tunnustetaan keskeisiksi tekijöiksi kotoutumisprosessin onnistumisessa.

Lopuksi

Kielitaidon ja työn edesauttamaa kotoutumista voidaan edelleen tehostaa ja laajentaa koordinoitulla suunnittelu- ja ohjaustyöllä, jossa toimitaan sekä moniammatillisesti että alueellisessa yhteistyössä (Mattila ja Björklund 2013, 38, 90-91). Tällä hetkellä Etelä-Pohjanmaalla tällainen toimintatapa puuttuu. On olemassa kunta(-yhtymä)kohtaisia, kotoutumislain edellyttämiä kotouttamishankkeita sekä eri toimijoiden kehittämishankkeita, mutta keskeinen koordinaatio ja esimerkiksi maakunnallinen maahanmuuttostrategia uupuvat. Päivitetyt Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelman (Etelä-Pohjanmaan liitto 2019) toteuttaminen laajasti on yksi mahdollisuus kielikoulutuspoliittisen optimitilan luomiseksi maakuntaan alueen työvoima- ja elinkeinopolitiikan tukemiseksi. Optimin saavuttamiseksi tarvitaan lisäksi käytännön toimia niin organisaatio-, tiimi- kuin henkilötasollakin.

Kansalaisopistojen ja muiden vapaan sivistystyön toimijoiden yhteistyötä voisi Etelä-Pohjanmaalla tiivistää opintojen saavutettavuuden parantamiseksi; hyödyllisiä voisivat olla kokeilut, jossa Seinäjoen kansalaisopisto paitsi maakunnan monipuolisimpana suomen opintojen tarjoajana, myös maakuntakeskuksen omana opistona lähtisi johtamaan maakunnallista yhteiskehittämistä tarjonnan laajentamiseksi niin laadun kuin määrän suhteen. Toisaalta niin kuntien, kansalaisopistojen kuin työnantajien kannattaisi pohtia yhteistyömahdollisuuksia Seinäjoen yliopistokeskuksen ja Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa, jotka molemmat järjestävät avointa korkeakouluopetusta joustavasti – miksi ei myöskin akateemista kieltenopetusta? Esimerkkejä korkeakoulutason kielikursseista voisivat olla esimerkiksi akateeminen suomi tai (tätä edeltävä) suomen kielen valmentava kurssi; kurseja, jotka käytyään opiskelijalla on paremmat valmiudet suomenkielisten korkeakouluopintojen aloittamiseen ja muun muassa yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumiseen. Näillä valmiuksilla myös kotoutuminen ja osallisuus lujittuisivat, mikä parantaisi positiivisen väestökehityksen edellytyksiä.

Lähteet

A-talk 2019. A-talk: Hitsareita ja hoitajia ulkomailta? Esitetty 12.9.2019. Saantitapa: <https://areena.yle.fi/1-4584680> (viitattu 3.2.2020).

Bergbom, Barbara ja Terhi Giorgiani 2007. Maahanmuuttajien suomen kielen taito. Teoksessa Vartia ym, Monikulttuurisuus työn arjessa. Työterveyslaitos. Tampere: Tammer-Paino.

ELY 2018. Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ulkomaisen työvoiman käyttöä koskeva alueellinen linjaus. 8.11.2018. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/56097/Ty%C3%B6lupalinjaus_EP_lokakuu2018/f4d5c71e-cd64-4031-a754-7bcf03da5ece (viitattu 3.12.2019).

ELY 2019. Mitä mieltä yritysten päättäjät ovat kansainvälisestä työvoimasta. Tiedote 4.4.2019. https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/56029/Etel%C3%A4-Pohjanmaan+ELY-keskus+-Yritysp%C3%A4%C3%A4tt%C3%A4j%C3%A4tutkimus+2018_raportti.pdf/d536ae83-45b9-4233-aa91-3a982b290ea1 (viitattu 24.1.20120).

Etelä-Pohjanmaan liitto 2019. Elinvoimaa kansainvälisyydestä. Etelä-Pohjanmaan kansainvälistymisen toimintaohjelma. Päivitys 2019. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Globaalit osaajat 2019. Globaalit osaajat rekrytointimalli. Globaalit osaajat kansainvälisen osaamis- ja innovaatioympäristön mahdollistajina -hanke. <https://repo.epedu.fi/ReportronicJulkaisu/Webservice/GetDocument.aspx?c=Seamk&d=9096efef-4c6a-4408-9883-7f9e440fdf7f> (viitattu 3.12.2019).

Kansainvälisyyden hyödyntäminen ulkomaisen työvoiman saatavuudessa 2019. <https://sek.suupohja.fi/seutu-3>

Koponen, Henri 2019. Osaajapulasta on tullut yrityssektorin rakenteellinen ongelma – työntekijöitä löytyisi jo nyt, mutta usein pulma on verkostojen puute. Kauppalehti 13.11.2019. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/osaajapulasta-on-tullut-yrityssektorin-rakenteellinen-ongelma-tyontekijoita-loytyisi-jo-nyt-mutta-usein-pulma-on-verkostojen-puute/266c6ecc-bdbb-4ce9-89d6-4cf15312ca43> (viitattu 3.12.2019).

Maahanmuutto-osasto 2019. Maahanmuuton tilannekatsaus 1/2019. Sisäministeriön julkaisuja 2019: 22. Helsinki: Sisäministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-263-0> (viitattu 2.12.2019).

Mattila, Markku ja Krister Björklund 2013. Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta. Turku: Siirtolaisuusinstituutin julkaisuja.

Menestystä yrittäjille maahanmuuttajien työllistämiseen 2018. <https://www.seamk.fi/yrityksille/tki-projektit/menestysta-yrittajille-maahanmuuttajien-tyollistamiseen/> (viitattu 3.12.2019).

Muuttoliike kuntien elinvoiman moottorina 2019. Seinäjoen kaupunkiseudulla rakennetaan uutta tarinaa. <https://muuttomoottori.fi/> (viitattu 3.12.2019).

Ronkainen, Reetta ja Minna Suni 2020. Kotoutumiskoulutus kielikoulutuksena: kehityslinjat ja työelämäpainotus. Teoksessa Kazi, Villiina, Anne Alitolppa-Niitamo & Antti Kaihovaara (toim.), Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta. TEM oppaat ja muut julkaisut 2019:10. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. 79-91.

Saartenoja, Antti, Maarit Träsk, Sami Tantarimäki & Markku Mattila 2009. Maaseudun maahanmuuttajat. Kokemuksia työperäisestä maahanmuutosta Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-

Suomen maaseudulla. Raportteja 41, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.
<http://hdl.handle.net/10138/24745> (viitattu 3.12.2019).

Suni, Minna 2020. Maahanmuuttajien ammatillisen kielitaidon tukeminen koulutuksessa ja työyhteisöissä. Suullinen esitys, Maahanmuuttajien väyliä suomalaiseseen yhteiskuntaan, Etelä-Pohjanmaan opisto, Ilmajoki 26.3.2020.

Suutari, Timo, Anna-Maija Lämsä, Merja Lähdesmäki & Markku Mattila 2016. Maahanmuuttajat työvoimana maaseudun yrityksissä. Yrityksen yhteiskuntavastuun näkökulma. Raportteja 161, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, Seinäjoki.

Uusitalo, Sanna 2015. Halutusta työvoimasta elatuskyvyttömiksi yksilöiksi: Vietnamilaisen työvoiman ihmeelliset seikkailut Kauhajoella. Teoksessa Mattila, Markku (toim.), Aina liikkeessä. Liikkuvainen Pohjanmaa. Siirtolaisinstituutti, Aluekeskuksen tutkimuksia nro 7. 107-127.

SVT (Suomen virallinen tilasto): Työ- ja elinkeinoministeriö, Työnvälitystilasto. 2019:10, Etelä-Pohjanmaan Työllisyyskatsaus, lokakuu 2019. Seinäjoki: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (viitattu 2.12.2019). Saantitapa: <http://www.temtyollisyyskatsaus.fi/etelapohjanmaa.aspx>

Tilastokeskus 2020. Maahanmuuttajat väestössä.
<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Työmaa 2018. Työelämämahdollisuuksia maahanmuuttajille. Yhteistyö ja hankkeet – Etelä-Pohjanmaan opisto. <https://epopisto.fi/tietoa-opistosta/yhteistyö-ja-hankkeet/>.

Väestöliitto 2019. Maahanmuuttajat.
https://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/

Äidit mukana 2017-2020. Äidit mukana – Tulevaisuus on sinun, opi kieli, opiskele ammatti!
<https://aiditmukana.fi/> (viitattu 3.2.2020).